

УДК 351.82:330.322:332.122(477)

DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.23.2019.181485>

Федорчак Ольга Василівна

*кандидат наук з державного управління, доцент,
старший викладач кафедри державного управління*

*Львівського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентіві України*

ORCID: 0000-0001-9965-5135

e-mail: olya.fedorchak@gmail.com

ДЕРЖАВНЕ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН В УКРАЇНІ

Розкрито сутність та види спеціальних економічних зон. Наведено міжнародний та вітчизняний досвід їх функціонування. Узагальнено проблеми державного управління розвитком спеціальних економічних зон в Україні. Доведено, що у вітчизняного уряду є всі важелі, щоб запобігти цим проблемам і відновити функціонування спеціальних економічних зон для покращення інвестиційного клімату в Україні.

Ключові слова: державне управління; інвестиційна політика; інвестиції; спеціальні економічні зони.

Постановка проблеми. В останні роки Україна зазнала колосальних економічних втрат. Руйнування промисловості та виробничих потужностей на окупованих територіях, висока питома вага депресивних регіонів, стрімке зменшення припливу іноземних інвестицій та погіршення інвестиційного клімату спонукають до пошуку нових інструментів економічного зростання. Відсутність реальних і дієвих механізмів виходу економіки України з системної кризи змушує черговий раз озирнутися на світовий досвід вирішення подібних проблем. У світовій практиці державного управління потужними інструментами економічного зростання є спеціальні економічні зони. Уряди багатьох країн використовують такі зони для забезпечення сприятливих умов припливу іноземного капіталу та розвитку середнього та малого бізнесу. На сьогодні у світі налічується майже 4 тисячі спеціальних економічних зон у 135 країнах, завдяки яким створено більше 70 млн робочих місць [1]. Щороку кількість спеціальних економічних зон зростає. Питання відмови від використання цього інструменту провідні країни світу навіть і не порушують, оскільки такі зони відіграють ключову роль у залученні інвестицій.

Незважаючи на це, у вітчизняній практиці державного управління спеціальні економічні зони не використовуються. “Незрозуміло, чому Україна, з її величезними інвестиційними потребами, категорично відмовляється від апробованих в усьому світі ефективних інструментів

залучення інвестицій – спеціальних економічних зон. Адже ними давно користуються провідні європейські країни: Польща, Чехія, Словаччина, Румунія, Угорщина. Ці інструменти змінили країни, які прийнято називати “азійськими тиграми” – Сінгапур, Гонконг, Тайвань і Південну Корею. Їх використовує навіть “флагман” світової економіки – США. То чому ж не можна використовувати спеціальні економічні зони в Україні?” [2]. Питання відновлення пільгового режиму оподаткування на територіях спеціальних економічних зон в Україні є важливим і на сьогодні. Враховуючи це, державна підтримка розвитку спеціальних економічних зон в Україні є актуальною і своєчасною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі доволі детально описані проблеми створення та функціонування спеціальних економічних зон. Зокрема, Л. Чернявська та С. Езмале досліджували проблеми наукового визначення різних типів зон. Г. Менг описав еволюцію спеціальних економічних зон. Дж. Аренс, Н. Грубель, І. Жуковська, К. Ліхто, С. Сосновських вивчали класифікацію спеціальних економічних зон. В. Поєдинок запропонувала створення приватних економічних зон. О. Єгорова, В. Ткаченко проаналізували доцільність впровадження спеціальних економічних зон в Україні. В. Пила розглядав можливості відновлення територій із особливим статусом діяльності. К. Редько провела опитування керівників обласних державних адміністрацій щодо можливостей відновлення економічних зон в Україні. В. Борщевський розглядав перспективи відновлення вільних (спеціальних) економічних зон у контексті розвитку українсько-польської співпраці. В. Гейєць порівнював спеціальні економічні зони з “чорними дірами” та “точками економічного зростання”. В. Васенко розглядав вільні економічні зони як інструменти боротьби з тіньовою економікою та залучення інвестицій. Ю. Кіндзерський досліджував спеціальні економічні зони як інструмент розвитку депресивних територій України. І. Бобух та М. Штань вивчали принципи розміщення спеціальних економічних зон на території України. Л. Бенювська досліджувала фінансові аспекти функціонування вітчизняних економічних зон. В. Сідляр описала практику оподаткування суб’єктів інвестиційної діяльності в спеціальних економічних зонах України. О. Попович оцінював ефективність податкових пільг у спеціальних економічних зонах. М. Войнаренко, Ю. Войцеховська, З. Меджидов, Р. Наллатіга, С. Тіфенбрун, М. Цізарик, О. Шутова вивчали зарубіжний досвід функціонування економічних зон тощо.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Позитивно оцінюючи внесок авторів у цій сфері, зазначимо, що питання можливості відновлення пільгового режиму оподаткування у спеціальних економічних зонах в Україні залишається нерозкритим. Наукова дискусія щодо доцільності відновлення пільгового режиму оподаткування у спеціальних економічних зонах в Україні триває з моменту їх створення і до

цього часу. Погляди учених, політиків та експертів на оцінку діяльності цих зон в Україні та їхній внесок у розвиток країни розділені діаметрально протилежно: від порівняння зон з “чорними дірами” бюджету до проголошення їх “точками економічного зростання”.

Метою статті є розкриття сутності та класифікації спеціальних економічних зон, аналіз міжнародного та вітчизняного досвіду їх функціонування та обґрунтування можливості їх відновлення для покращення інвестиційного клімату в Україні.

Виклад основного матеріалу. Загальноприйнято вважати, що спеціальні економічні зони є частиною території, на якій встановлюються і діють спеціальні умови здійснення підприємницької та торгівельної діяльності, що суттєво відрізняються від умов, запроваджених на решті території держави. Метою створення цих зон є: залучення іноземних інвестицій, створення нових робочих місць та ефективне управління розвитком регіону.

Багато економістів порівнюють спеціальні економічні зони з “островами” або “вікнами”, завдяки яким іноземні інвестиції, технології та управлінський досвід проникають на терени країни та регіону [3]. Як відомо, надмірне регулювання підприємницької діяльності у країнах, що розвиваються, становить серйозні перешкоди для надходження капіталу. Створення спеціальних економічних зон, які усувають ці бар’єри, як правило, спричиняє приплив інвестицій у регіон, що у підсумку призводить до збільшення добробуту приймаючої країни.

Незважаючи на позитивний вплив економічних зон на економіку держави і регіону, на сьогодні не існує повного розуміння сутності спеціальних економічних зон у науковій літературі та у законодавстві багатьох країн світу. Досі існують помітні лінгвістичні та концептуальні відмінності щодо визначення та типології спеціальних економічних зон. Так, багато країн світу мають власну термінологію для позначення “спеціальних економічних зон”. Мексика називає їх “макіладорами”, Гана, Камерун та Йорданія – “промисловими вільними зонами”, Філіппіни – “спеціальними зонами експортної переробки”, Росія – “вільними економічними зонами”, Латвія – “спеціальними економічними зонами” [4]. Більшість науковців не розрізняють категорії “спеціальна” та “вільна” економічна зона [5]. У вітчизняному законодавстві, зокрема у Законі України “Про загальні принципи створення та функціонування спеціальних (вільних) економічних зон”, вживається термін “спеціальна (вільна) економічна зона” як нероздільне поняття.

На нашу думку, категорії “спеціальна” та “вільна” економічна зона не є синонімами. “Вільна економічна зона” є вужчим за змістом поняттям щодо поняття “спеціальна економічна зона”. Термін “спеціальна економічна зона” охоплює різні типи зон, які існують у світовій практиці. Загалом, спеціальні економічні зони пройшли тривалий період розвитку та еволюції від

найпростіших утворень до складніших видів. Класифікація спеціальних економічних зон, яка найбільше поширена в науковій літературі, наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація спеціальних економічних зон

Н. Грубель [6]	Дж. Аренс [7]	Г. Менг [8]	К. Ліхто [9]	С. Тіфенбрун [10]	З. Меджидов [11]	І. Жуковська [12]	С. Сосновських [13]
– вільні торгові зони; – зони експортної переробки; – вільні підприємницькі зони; – вільні інвестиційні зони; – вільні банківські зони; – вільні страхові зони; – вільні ігрові зони; – вільні медичні зони	– зони, звільнені від оподаткування, вільні порти; – зони імпортової, експортної переробки; – підприємницькі зони; – банківські зони, зони страхування та технологічні парки	– торговельні зони; – виробничі зони; – сервісні зони; – наукові зони; – комплексні зони; – прикордонні зони	– інноваційні зони; – виробничі зони; – туристичні зони; – портові зони; – старопромислові зони; – ігрові зони	– торгові зони; – вільні порти; – транзитні зони; – вільні “периметри”; – зони експортної переробки; – підприємницькі зони; – спеціалізовані зони	– експортно-виробничі зони; – торгові зони; – технологічні зони; – зони підтримки експорту; – зони зберігання товарів; – комплексні зони	– купівельні площі; – промислово-виробничі зони; – зони технологічного розвитку; – сервісні зони; – інтегровані зони	– торгові зони; – територіально пов’язані зони; – експортно-переробні зони; – гібридні експортно-переробні зони; – комплексні спеціальні економічні зони; – промислові зони (індустріальні парки); – високо-технологічні зони; – екопромислові зони

На сьогодні у світовій практиці відсутня загальноприйнята типологія спеціальних економічних зон. У різних країнах поняття спеціальної економічної зони використовується для позначення абсолютно різних територій. На нашу думку, доцільним є виокремлення таких типів спеціальних економічних зон: торговельні зони, виробничі зони, сервісні зони, наукові зони, комплексні зони:

1. **Торговельні зони** (або зони вільної торгівлі) створюються для посилення зовнішньої торгівлі – імпорту або експорту. На території цих зон існують певні митні пільги для купівлі-продажу товарів. Ці зони, зазвичай, невеликі за розміром. Різновидами вільних торговельних зон є: вільні економічні зони, зони вільної торгівлі, вільні міста, вільні порти, митні склади, вільні митні зони, прикордонні зони, транзитні зони тощо. На сьогодні у світі існує величезна кількість вільних торговельних зон. До їх складу також належать **прикордонні торговельні зони**, створені для спрощення перетину кордону та торгівлі на кордонах із сусідніми країнами.

2. **Виробничі зони** (або промислово-виробничі зони) є еволюцією торговельних зон. На їх території встановлюється пільговий режим не тільки на торговельну, але і на виробничу діяльність. Їх основною метою є виробництво товарів як для експорту, так і внутрішнього споживання. Виробничі зони створюються для стимулювання підприємництва, залучення інвестицій у пріоритетні сектори економіки та забезпечення зайнятості

населення. На території цих зон встановлюється спеціальний пільговий режим господарської діяльності. Формами організації цих зон є: 1) зони експортної переробки, які зосереджені на переробці сировини та подальшому експорті готових товарів; 2) імпортозамінні виробничі зони, що формуються для виробництва імпортозамінних продуктів; 3) експортні та імпортозамінні виробничі зони. У різних країнах світу виробничі зони мають певні національні та регіональні особливості, включаючи назви цих зон. Різновидами виробничих зон є: “макіладароси”, виробничі зони, промислові зони, сільськогосподарські зони, зони експортної переробки (зокрема зони переробки сільськогосподарської продукції), промислові експортні зони, зони імпортової переробки, зони підприємницької діяльності, зони стимулювання інвестицій, промислові (індустріальні) парки, сільськогосподарські парки тощо.

Найбільш поширеними виробничими зонами є **зони експортної переробки**. Вони пропонують потенційним інвесторам умови вільної торгівлі та ліберальні регуляторні умови. Існує два типи цих зон: перший – універсальний тип, відкритий для усіх галузей промисловості; другий – спеціалізований тип, відкритий тільки для визначених галузей. Ці зони, як правило, розташовані поблизу міжнародних портів. Зони експортної переробки створюються в країнах, що розвиваються, де переважає дешева робоча сила, з метою залучення іноземних інвестицій, зростання експорту та диверсифікації виробництва.

Іншим видом виробничих зон є **підприємницькі зони**. У цих зонах спрощуються обтяжливі умови ведення бізнесу та оподаткування, які існують на території всієї країни. Підприємницькі зони розташовуються, зазвичай, у депресивних та слаборозвинених районах країни. Уряди країн спонукають інвесторів до відкриття і ведення бізнесу саме на цих територіях.

Різновидом виробничих зон є також **промислові (індустріальні) парки** – території, які розташовані за межами населених пунктів, облаштовані інфраструктурою, на яких концентрується виробництво та надання пов'язаних із ним послуг. Як правило, індустріальні парки призначені для малих та середніх підприємств або офісів. Індустріальні парки є дуже поширеними у світі, вони пропонують широкий спектр стимулів та пільг для своїх резидентів.

3. **Сервісні зони** (або зони обслуговування) є еволюцією виробничих зон. На їх території впроваджується пільговий режим підприємницької діяльності для компаній та організацій, які надають різноманітні фінансові, банківські, економічні, страхові, туристичні та інші послуги. Різновидами сервісних зон є: банківські зони, фінансові зони, страхові зони, медичні зони, туристичні і рекреаційні зони, зони грального бізнесу (зони азартних ігор) та офшорні зони.

Доволі поширеним видом сервісних зон є **туристичні** та рекреаційні зони, які створюються для стимулювання розвитку туризму та рекреаційного бізнесу в регіонах із природним та рекреаційним потенціалом.

Відомим видом сервісних зон є також **офшорні зони**, які створені для обслуговування нерезидентів країни. Одним із основних переваг офшорних зон є закон про банківську таємницю, який дає змогу зберігати конфіденційну інформацію про власника фінансових активів та стан його рахунків, надаючи відомості лише в разі розслідування злочинів.

4. **Наукові зони** (або зони технологічного розвитку) є еволюцією сервісних зон, які спрямовані на розвиток високих технологій. Вони створюються для активізації фундаментальних і прикладних досліджень та подальшого впровадження результатів наукових розробок у виробництво. У них зосереджені національні й іноземні науково-дослідні, проектно-дослідницькі та виробничі компанії, що використовують єдину систему податкових та фінансових стимулів. Поширеними ці зони стали в США та Японії. У світовій практиці існує два типи їх формування: вони виникають спонтанно (США) або утворюються за підтримки держави навколо великих дослідницьких центрів (Японія та Китай). Різновидами наукових зон є: академічні містечка, наукові містечка, кремнієві селища, кремнієві долини, інноваційні зони, науково-дослідні зони, науково-технічні зони, зони технологічного розвитку, наукові парки, дослідні парки, науково-дослідні парки, науково-технічні парки, технологічні парки, технополіси, зони інтенсивного наукового розвитку тощо.

5. **Комплексні зони** (або інтегровані, багатофункціональні зони) – великі за розміром території, які поєднують усі або майже усі елементи та аспекти різних видів зазначених вище зон. Ці зони утворюються шляхом встановлення спеціального пільгового режиму господарської діяльності на території окремих адміністративних районів. Метою утворення комплексних зон є сприяння економічному зростанню регіону та реалізації інших цілей, шляхом надання різних стимулів усім зареєстрованим компаніям, незалежно від виду їх діяльності. Особливість комплексних зон полягає у їх розміщенні на великих просторових територіях (площею до 100 км²) та у наданні пільг для підприємств широкої сфери діяльності. Основними функціями комплексних зон є: розвиток депресивних регіонів, залучення вітчизняних та іноземних інвестицій і технологій, створення робочих місць, імпортозаміщення виробництва та реалізація стратегії економічного розвитку регіону.

Щорічно у багатьох країнах світу створюються нові спеціальні економічні зони. Мета їх створення залежить від економічного та соціального розвитку держави. Досвід функціонування спеціальних економічних зон у різних країнах світу різний. Наприклад, китайська модель економічних зон спрямована на залучення прямих іноземних інвестицій.

Основною метою польських економічних зон є створення робочих місць тощо [14].

Світовий досвід функціонування спеціальних економічних зон має важливе значення для покращення інвестиційного клімату в Україні. Найбільший ефект від створення спеціальних економічних зон був досягнутий у Китаї. Швидке зростання економіки Китаю не має аналогів у світі. У цій країні, завдяки спеціальним економічним зонам, акумульовано майже 80% загального припливу іноземних інвестицій. У 1980 р. у Китаї було сформовано чотири спеціальні економічні зони, які успішно функціонують і до сьогодні. Найвідоміша з них розташована у Шеньчжені. Темпи зростання економіки цієї зони були вражаючими: у 1980 – 2010 рр. ВРП спеціальної економічної зони Шеньчжень зріс у 4 852 рази. У липні 2012 р. Шеньчжень був названий одним із 12 найбільших мегаполісів Китаю. Цей приклад ефективного функціонування спеціальних економічних зон відомий в економічній літературі як “диво Шеньчжень”. Завдяки створенню спеціальної економічної зони невелике рибальське селище за 30 років перетворилося на місто з населенням понад 14 млн жителів.

Завдяки створенню спеціальних економічних зон та швидкому зростанню економіки, Польща стала відомою як “зелений острів” на “червоній” карті Європи. На початку 90-х рр. ХХ ст. у Польщі було впроваджено низку радикальних реформ, відомих більше як “шокова терапія” Л. Бальцеровича. Реформи швидко спрацювали і через кілька років почали давати результати. У цей час парламент Польщі прийняв закон про створення спеціальних економічних зон, метою якого було допомогти депресивним регіонам подолати кризу, залучити іноземних інвесторів та зробити їх більш конкурентоспроможними, порівняно з іншими регіонами. На сьогодні в Польщі існує 14 спеціальних економічних зон. Загалом, за 2005 – 2015 рр. обсяги вкладень у спеціальні економічні зони Польщі збільшилися на 407%.

У Туреччині розташовано 366 спеціальних торговельних, виробничих та технологічних зон, 284 з яких є діючими на сьогодні. У цій країні існує три типи зон: 1) зони *технологічного розвитку* або технопарки, у яких діє особливий режим оподаткування інвестицій у високотехнологічне виробництво та створення інтелектуального продукту; 2) *індустріальні* зони, які стимулюють бізнес інвестувати у промислове виробництво, надають менші пільги в оподаткуванні, однак мають привабливу інфраструктуру; 3) вільні *митні* зони, які здебільшого розташовані в містах міжнародної торгівлі. На сучасному етапі також спостерігається створення вільних *медичних* зон для подальшого утримання позиції Туреччини у трійці країн-лідерів із медичного туризму. Ця ідея була запозичена з досвіду ОАЕ, однак Туреччина розробила власну модель таких зон, які планується будувати недалеко від великих міст. Як результат їх діяльності, очікується прямий ефект у вигляді збільшення потоку іноземних пацієнтів та

опосередкований – збільшення потоку туристів завдяки пацієнтам, які залишатимуться після медичного лікування на курортно-туристичний відпочинок.

Подібна практика створення зон – не унікальний винахід Туреччини, вона поширена в багатьох країнах світу. Зокрема, у Франції та Великобританії спеціальні економічні зони створюються з метою активізації середнього та малого бізнесу в депресивних регіонах та вирівнювання міжрегіональних диспропорцій. Для досягнення цих цілей малому та середньому бізнесу надаються значні фіскальні та фінансові пільги, порівняно з іншими регіонами. Ці заходи спрямовуються на залучення іноземного капіталу, вирівнювання регіональних диспропорцій та ліквідацію економічної нерівності регіонів.

На відміну від економічно розвинених країн, у країнах, що розвиваються, основний акцент при формуванні спеціальних економічних зон робиться на залучення іноземних інвестицій та інноваційних технологій, модернізацію виробничої діяльності та удосконалення навиків працівників [15]. Світова практика функціонування спеціальних економічних зон показує, що національні економіки з високим рівнем розвитку (Японія, США, країни Європейського Союзу, країни Східно-Азіатського регіону) забезпечують досягнення високих результатів саме завдяки створенню економічних зон.

Серед успішного функціонування спеціальних економічних зон у різних країнах світу досвід України – це, мабуть, єдиний негативний приклад використання цього надзвичайно ефективного інструменту підтримки місцевої економіки та залучення іноземних інвестицій. В Україні вперше про створення спеціальних економічних зон заговорили ще у жовтні 1992 р., після прийняття Закону “Про загальні засади створення та функціонування спеціальних (вільних) економічних зон” [16]. Відповідно до цього закону, метою створення таких зон було залучення іноземних інвестицій, активізація підприємництва, впровадження нових технологій, розвиток інфраструктури, прискорення соціально-економічного розвитку регіонів України.

Через півтора року вітчизняний уряд розробив Концепцію створення спеціальних (вільних) економічних зон, у якій було подано класифікацію зон та детально викладено порядок ініціювання та підготовки документів про їх формування. Відповідно до цієї концепції, виділялися такі види спеціальних економічних зон: зони вільної торгівлі, виробничі зони, науково-технічні зони, туристичні та рекреаційні зони, зони банківської та страхової діяльності, прикордонні торгові зони, комплексні економічні зони [17].

Незважаючи на те, що вже існувала нормативна база для створення спеціальних економічних зон, в середині 90-х рр. XX ст. ця тема не була логічно продовжена на державному рівні.

Із 1998 р. вітчизняний уряд знову згадав про спеціальні економічні зони. Поштовхом до цього став робочий візит української урядової делегації

до Китаю, де успішно діяли спеціальні економічні зони. Це надихнуло вітчизняний уряд на створення спеціальних економічних зон в Україні. Успіх Китаю став переконливим вагомим аргументом на користь створення таких зон в Україні. Перша спеціальна економічна зона в Україні була створена як експериментальна і мала назву Північнокримська експериментальна економічна зона “Сиваш”.

Експеримент тривав менше 5 років і показав позитивні результати. Протягом 1998 – 2000 рр. в Україні було створено 11 спеціальних економічних зон, територія яких займала 0,4% площі держави. Назви та розміщення спеціальних економічних зон наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Спеціальні економічні зони в Україні [18]

№ з/п	Назва СЕЗ	Місце розташування	Територія, га	Термін дії, роки
1	“Донецьк”	м. Донецьк Донецької області	466	60 (1998 – 2058 рр.)
2	“Азов”	м. Маріуполь Донецької області	315	60 (1998 – 2058 рр.)
3	“Закарпаття”	Ужгородський та Мукачівський райони Закарпатської області	737	30 (1999 – 2029 рр.)
4	“Інтерпорт Ковель”	м. Ковель Волинської області	57	20 (2000 – 2020 рр.)
5	“Миколаїв”	м. Миколаїв Миколаївської області	865	30 (2000 – 2030 рр.)
6	“Порто-франко”	м. Одеса Одеської області	32	25 (2000 – 2025 рр.)
7	“Славутич”	м. Славутич Київської області	2 000	22 (1998 – 2020 рр.)
8	“Курортополіс Трускавець”	м. Трускавець Львівської області	774	20 (2000 – 2020 рр.)
9	“Яворів”	Яворівський район Львівської області	116 000	21 (1999 – 2020 рр.)
10	“Рені”	м. Рені Одеської області	94	30 (2000 – 2030 рр.)
11	“Порт Крим”	м. Керч Автономної Республіки Крим	27	30 (2000 – 2014 рр.)
12	“Сиваш”	Автономна Республіка Крим	141 000	5 (1996 – 2001 рр.)

Створення нових спеціальних економічних зон не набуло поширення. У березні 2005 р., як результат непослідовної політики української влади, “одним розчерком пера” було скасовано пільговий режим для усіх спеціальних економічних зон. Аргументом влади було те, що на території країни повинні бути “рівні, вільні, чесні та прозорі умови діяльності для всіх”.

Унаслідок скасування пільгового режиму оподаткування на територіях спеціальних економічних зон багато іноземних інвесторів покинули Україну (рис. 1). Поодиноким інвесторам вдалося оскаржити дії уряду і відновити пільги через звернення у суди. Однак більшість інвесторів

втратили довіру до вітчизняної влади. Відновлення пільг у спеціальних економічних зонах так і не відбулося.

Рис. 1. Кількість інвесторів та інвестиційних проектів на територіях спеціальних економічних зон в Україні у 2000 – 2014 рр. [19]

На сьогодні ситуація щодо функціонування таких зон є дещо парадоксальною. З юридичної точки зору діють положення закону, які передбачають спеціальний режим та сприятливі умови для інвестування і ведення бізнесу на цих територіях. Проте на практиці спеціальні економічні зони фактично закриті, оскільки вони підпадають під загальні правила оподаткування та надання спеціальних заохочувальних заходів для підприємств на їх території не передбачається.

Офіційно оголошена політика розвитку спеціальних економічних зон в Україні з самого початку містила концептуальні помилки. Серед проблем державного управління спеціальними економічними зонами, що виникли при їх створенні та вплинули на результати їх діяльності, можна назвати декілька:

1. **Перша проблема** полягала в нерациональному розміщенні спеціальних економічних зон. Створення спеціальних економічних зон в Україні здійснювалося “вручну” і хаотично без будь-яких економічних обґрунтувань, на основі окремих законодавчих актів, постанов уряду чи указів Президента. Прийняття законодавчих рішень щодо створення таких зон було суб’єктивним, ґрунтувалося на особистих неформальних зв’язках між представниками центральної та регіональної влади і бізнесу та не враховувало реальний стан розвитку території. Загальноприйнятою світовою практикою є надання статусу спеціальних економічних зон депресивним територіям. Однак вітчизняний уряд під час створення спеціальних економічних зон не враховував жодних показників розвитку територій

(економічних, соціальних, демографічних тощо), які би вказували на їх депресивний статус порівняно з іншими територіями.

Аналіз взаємозв'язку між розташуванням спеціальних економічних зон в Україні та місцем цих територій у рейтингу інвестиційної привабливості регіонів України у 1998 р. дав змогу виявити, що режим спеціальних економічних зон був впроваджений у трьох з семи регіонів, які на той час були лідерами рейтингу – у Донецькій, Одеській та Львівській областях [20]. Тобто, такі зони були зосереджені в економічно розвинених промислових районах, транспортних і туристичних центрах. В Україні ніхто не звернув увагу на проблеми депресивних територій і значною мірою спеціальний статус отримали ті, хто цього не потребував. “Слабкі” та депресивні регіони не підтримувалися, в той час як “сильні” регіони отримували підтримку [21].

2. Друга проблема полягала у відсутності уніфікованої системи надання пільг для інвесторів у вітчизняних спеціальних економічних зонах. Законодавство України не передбачало єдиної системи податкових пільг для усіх економічних зон. Типовими для більшості спеціальних економічних зон були податкові та митні пільги щодо: податку на прибуток, податку на додану вартість, імпортного мита, земельного податку тощо. Однак ставки цих податків для інвесторів у різних спеціальних економічних зонах були різними. Пільги для кожної зони суттєво відрізнялися. Наприклад, у деяких зонах (Донецьк, Азов, Закарпаття, Інтерпорт Ковель, Порт Крим, Рені) ставка податку на прибуток становила 20%. В інших зонах (Миколаїв, Порто-франко, Славутич, Трускавець, Яворів) у перші 3 роки – 0%, з 4 до 6 років – 50% від існуючої ставки податку. Для деяких зон (Трускавець) податок на додану вартість та ввізне мито на обладнання було скасовано повністю, для інших зон (Миколаїв, Славутич, Яворів) – скасовано лише на 5 років, а для решти (Донецьк, Азов, Закарпаття, Інтерпорт Ковель, Порто-франко, Порт Крим, Рені) – не було жодних пільг. Також існували різні податкові пільги при сплаті земельного податку тощо. Різні умови оподаткування свідчать про відсутність єдиної державної політики у сфері функціонування спеціальних економічних зон. Тому, впровадження уніфікованої, чіткої і зрозумілої системи пільг для всіх спеціальних економічних зон забезпечило б прозорість їх надання та зменшило б численні прояви корупції при їх отриманні.

3. Третя проблема полягала у встановленні високих бар'єрів входження інвестицій на територію окремих спеціальних економічних зон. Процес входження інвестицій у деякі зони характеризувався значною бюрократією через обов'язкову реєстрацію суб'єктів господарювання, надання ними численних довідок, отримання дозволів на використання земельних ділянок та інфраструктури, укладання договорів із місцевою владою. Це лише створило основу для зростання корупції, а не сприяло залученню потенційних інвесторів в Україну. У таких умовах вітчизняні спеціальні економічні зони перетворилися на регіональні анклавні, які були

закриті до проникнення і у яких за пільгових умов проводилася діяльність “проурядового” бізнесу [22].

Аналіз умов надання пільг у спеціальних економічних зонах показує, що лише п’ять зон (Донецьк, Азов, Закарпаття, Інтерпорт Ковель та Порт Крим) не мали жодних обмежень щодо суми інвестицій для отримання пільг. Всі інші зони мали високий бар’єр входження інвестицій, який був майже недоступним для малих підприємств. Наприклад, у спеціальній економічній зоні Миколаїв, для отримання податкових пільг у суднобудівній промисловості, сума інвестицій повинна була бути не менше 3 млн дол. США. Унаслідок цього ні внутрішні, ні іноземні інвестори, за винятком великого бізнесу, не змогли подолати бар’єр на входження інвестицій. Практика встановлення великих бар’єрів для входження інвестицій у спеціальні економічні зони була не виправданою, оскільки такі зони у всьому світі є зорієнтованими на залучення малих та середніх інвесторів. Такі інвестори більш оперативні, гнучкі та позитивно сприймають нововведення, тобто мають достатні можливості для активізації діяльності в депресивних регіонах. Малі та середні підприємства, як правило, створюють сприятливе середовище для розвитку розвинутої інфраструктури, зростання капіталу та досягнення соціальної стабільності. І великий бізнес зможе інвестувати капітал, коли в країні успішно працюватимуть малі та середні компанії.

4. **Четверта проблема** полягала у відсутності підготовленої інфраструктури для розвитку спеціальних економічних зон в Україні. Іноземні інвестори не були зацікавлені в інвестуванні в регіони, де не було належної інфраструктури, об’єктів, комунікацій, виробничих потужностей, природних ресурсів. Аналіз досвіду зарубіжних країн свідчить про те, що у них витрати на інфраструктуру та необхідні умови для суб’єктів спеціальних економічних зон фінансувалися здебільшого за кошти державного бюджету. Наприклад, Китай зміг залучити інвесторів лише після здійснення величезної програми будівництва доріг, комунікацій, готелів для розвитку інфраструктури в спеціальних економічних зонах. До 80% усіх видатків на створення інфраструктури було профінансовано з бюджету, а іноземні інвестиції прийшли в економічні зони після створення необхідних умов для ведення бізнесу [23].

В Україні, навпаки, держава не вирішувала інфраструктурні проблеми. Держава не передбачала видатків на формування інфраструктури, створення якої планувалося фінансувати за кошти приватних інвесторів. Як свідчить провідний іноземний досвід, необхідна інфраструктура повинна створюватись за рахунок державного та місцевих бюджетів. І реальна світова практика доводить ефективність таких рішень.

5. **П’ята проблема** полягала у різній ефективності функціонування спеціальних економічних зон, результати діяльності яких у різних регіонах суттєво відрізнялися. За висновками експертів, у західних областях України

спеціальні економічні зони діяли у правовому режимі, в той час, як на сході країни такі зони займалися “відмиванням грошей”.

Обсяг залучення інвестицій був своєрідним “лакмусовим” папірцем для визначення ефективності функціонування зон (табл. 3, рис. 2).

Таблиця 3

Основні результати функціонування СЕЗ за 1998 – 2013 рр.

№ з/п	Назва СЕЗ	Обсяг інвестицій		Обсяг пільг	
		млн дол.	у %	млн грн	у %
1	Закарпаття	358,1	39,71	890,0	49,20
2	Яворів	208,7	23,14	161,0	8,90
3	Курортгополіс Трускавець	116,7	12,94	15,9	0,88
4	Миколаїв	65,5	7,26	83,5	4,62
5	Порто-франко	58,0	6,43	73,3	4,05
6	Славутич	49,7	5,51	29,2	1,61
7	Азов	23,1	2,56	6,0	0,33
8	Рені	14,3	1,59	0,2	0,01
9	Донецьк	6,8	0,75	549,8	30,39
10	Порт Крим	0,9	0,10	0,0	0,00
11	Інтерпорт Ковель	0,0	0,00	0,0	0,00
Загалом		901,8	100,00	1 808,9	100,0

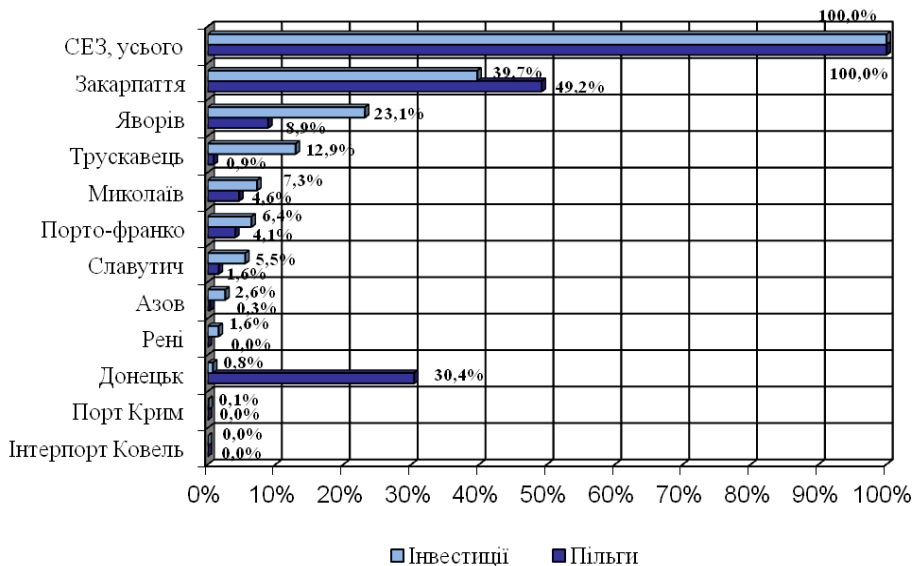

Рис. 2. Розподіл залучених інвестицій та наданих пільг інвесторам у розрізі спеціальних економічних зон України у 1998 – 2013 рр., % [24]

Депресивний регіон, яким у середині 90-х рр. ХХ ст. була Закарпатська область, після створення спеціальної економічної зони, став лідером у темпі залучення інвестицій в Україні (на початку 2000-х рр.). Так, Закарпатська

обл. залучила майже 40% від сукупних інвестицій, отриманих усіма регіонами України, де діяли спеціальні економічні зони. Також значні кошти були інвестовані в західні області України – в спеціальні економічні зони: “Яворів” (23%) та “Курортлополіс Трускавець” (13%). Досить скромні інвестиційні надходження були в Донецькій області – лише 1% від загального обсягу інвестицій. Водночас підприємствам, які були розташовані у спеціальній економічній зоні Донецьк, було надано 30% від усіх пільг. Завдяки цьому зазначена зона продемонструвала найбільшу неефективність.

Ці цифри акцентують на специфіці та різному рівні ефективності спеціальних економічних зон в Україні в різних регіонах і доводять, що політика щодо функціонування спеціальних економічних зон потребувала персоналізованого підходу. Відсутність правдивої інформації про результати діяльності окремих спеціальних економічних зон призвела до поширення спотворених даних у засобах масової інформації щодо бюджетної неефективності функціонування економічних зон загалом. Основа для такої інформаційної кампанії була більше політичною, ніж економічною. Унаслідок таких дій спеціальні економічні зони у більшості пересічних громадян асоціювалися з корупцією та колосальними податковими пільгами.

Зазначимо, що зловживання в спеціальних економічних зонах стосувалися лише однієї спеціальної економічної зони “Донецьк” (а саме суб’єктів господарювання, діяльність яких була орієнтована на переробку м’яса). У засобах масової інформації було поширено інформацію про те, що у 2005 р. підприємці спеціальної економічної зони “Донецьк” отримали величезні пільги для сплати ввізного мита за період 2000 – 2005 рр. На підставі цієї інформації була скасована уся система пільг для усіх суб’єктів господарювання в усіх спеціальних економічних зонах [25]. У такій ситуації один або два негативні випадки функціонування окремих суб’єктів спеціальних економічних зон призвели до небажаних узагальнень і дискредитували саму ідею створення спеціальних економічних зон в Україні.

На сьогодні позиція вітчизняної влади щодо відновлення спеціальних економічних зон є незрозумілою. Не існує чіткого бачення місця таких зон в економічній системі країни. Програми уряду не згадують про можливість використання спеціальних зон як інструментів залучення інвестицій та вирішення проблем регіонального розвитку України.

У сучасному стані Україні потрібна чітко сформульована та офіційно схвалена інвестиційна політика, зокрема і стратегія розвитку спеціальних економічних зон. Адже на сьогодні рівень прямих іноземних інвестицій в Україну надзвичайно низький: у 5 разів менший, ніж у Польщі, у 15 разів менший, ніж у США, в 30 разів менший, ніж у Швеції та Норвегії. Дуже інформативним є показник обсягу прямих іноземних інвестицій на душу населення. В Україні в середньому цей показник становить 925 дол. США. Однак у деяких регіонах іноземні інвестиції на душу населення становлять менше 50 дол. на рік [26].

Ці дані є свідченням необхідності активізації спеціальних економічних зон в Україні в сучасних умовах. На сьогодні практика застосування спеціальних економічних зон може відігравати роль стимулятора активізації ділового середовища та залучення інвестицій у депресивні регіони.

На нашу думку, нинішній уряд має усі важелі, щоб запобігти усім проблемам і відновити функціонування спеціальних економічних зон в Україні. Для досягнення цієї мети необхідно подолати корупцію та забезпечити стабільність у країні, вдосконалити нормативну базу, забезпечити прозорі умови інвестування та стратегічного планування діяльності спеціальних економічних зон. З метою відновлення спеціальних економічних зон в Україні уряд має здійснити такі кроки:

1. Розробити стратегію формування та функціонування спеціальних економічних зон на території України як важливу складову інвестиційної політики держави. Здійснити зонування території України, визначити місця розташування спеціальних економічних зон:

– виробничі зони потрібно розмішувати у депресивних регіонах країни з наявним промисловим потенціалом – Запорізькій, Донецькій, Кіровоградській, Луганській, Черкаській, Дніпропетровській областях з метою забезпечення населення робочими місцями, сприяння розвитку інфраструктури та підвищення загального соціально-економічного рівня регіонів;

– зони експортної переробки доцільно розмішувати у прикордонних регіонах: Волинській, Закарпатській, Чернігівській, Чернівецькій, Херсонській областях з метою сприяння промислового та комерційному експорту;

– наукові зони необхідно розташувати у містах Києві, Харкові, Дніпрі, Львові, які володіють потужним інноваційним потенціалом, мають університети, науково-дослідні установи, з технологічними виробництвами для стимулювання розвитку високотехнологічного виробництва;

– туристичні зони треба розмішувати в регіонах країни з природно-рекреаційними ресурсами та історико-культурним потенціалом: Одеській, Львівській, Закарпатській, Івано-Франківській, Чернівецькій областях з метою стимулювання розвитку туризму тощо.

2. Розробити програму розвитку кожної спеціальної економічної зони. Сформувати методи оцінки та контролю їх діяльності. Чітко визначити пріоритетні цілі, що будуть досягнуті в межах спеціальних економічних зон, пов'язати їх із програмами соціально-економічного розвитку країни.

3. Встановити чіткий перелік податкових пільг у спеціальних економічних зонах, які повинні залежати від економічного розвитку території та ступеня припливу іноземних інвестицій у регіон, в якому реалізується інвестиційний проект. Досвід щодо зонування територій, залежно від рівня економічного розвитку, може бути запозичений у

Туреччині, де рівень пільг залежить від рівня соціально-економічного розвитку регіону.

4. Встановити чіткий порядок фінансування витрат на створення інфраструктури спеціальних економічних зон. Інфраструктурні проекти, необхідні для функціонування спеціальних економічних зон, можуть фінансуватися з іноземних джерел та державного бюджету. Запозичити досвід фінансування інфраструктурних проектів Єгипту, який зводиться до того, що іноземні інвестори за свої кошти створюють необхідну інфраструктуру, а уряд, своєю чергою, звільняє їх від сплати податків.

5. Встановити державну гарантію стабільності спеціального режиму інвестиційної діяльності в спеціальних економічних зонах. Зменшити процедури реєстрації та мінімізувати бюрократичні формальності як на стадії інвестування капіталу, так і на етапі виробництва та реалізації продукції.

Спроба відродити українські спеціальні економічні зони в початковій формі зумовлює скептицизм і побоювання щодо можливих наслідків. Однак це не означає, що такі спроби робити не потрібно. Скоріше, навпаки, цей світовий інструмент залучення інвестицій має бути вдосконалено та адаптовано до сучасних умов.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи результати дослідження, можна зробити такі висновки:

1. Встановлено, що спеціальні економічні зони є територіями держави, на яких запроваджуються особливі умови господарської діяльності, які відрізняються від умов, що діють на решті території держави. Виокремлено такі види спеціальних зон: торгові зони, промислові зони, сервісні зони, наукові зони та комплексні зони.

2. Показано, що мета створення спеціальних економічних зон залежить від економічного розвитку країни, де вони створені. У промислово розвинених країнах такі зони створюються для активізації малого та середнього бізнесу в депресивних районах. На відміну від них, країни, що розвиваються, створюють спеціальні економічні зони для залучення іноземних інвестицій та технологій.

3. Методологічними прогалинами, які виникли при створенні та функціонуванні вітчизняних спеціальних економічних зон, були: неправильне розташування спеціальних економічних зон, велика кількість пріоритетів діяльності в зонах, різні податкові пільги для різних зон, великі бар'єри для інвестування в зонах, нерозвинена інфраструктура тощо. Вітчизняний уряд має усі важелі для вирішення цих проблем і відновлення функціонування спеціальних економічних зон для стимулювання залучення інвестицій та активізації бізнес-середовища в Україні.

Перспективи подальших досліджень полягають у детальнішому вивченні можливостей індустріальних парків та кластерів як точок зростання вітчизняної економіки для покращення інвестиційного клімату в Україні.

Список використаної літератури

1. Підоричева І. Ю. СЕЗам не відкриється? // ZN. 2017. № 1130. URL : <https://dt.ua/macrolevel/sezam-ne-vidkriyetsya-pro-svitoviy-dosvid-vikoristannya-specialnih-ekonomichnih-zon-ta-umovi-za-yakih-yih-instrumentariy-mozhe-stati-pridatnim-dlya-vikoristannya-i-v-ukrayini-html> (дата звернення: 20.02.2019).
2. Панов В. О. Чому в Україні бояться відроджувати СЕЗ? // FORBES. 2016. URL : <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1414624-chomu-v-ukrayini-boyatsya-vidrozhuvati-sez> (дата звернення: 20.02.2019).
3. Csiszarik M. Some specific features of European free economic zones // *European Integration Studies*. 2005. № 4 (1). P. 43—52.
4. Ezmale S., Rimsane I. Promoting the plurilingual awareness in business environment: case of Rezekne Special Economic Zone // *Procedia. Social and Behavioral Sciences*. 2014. № 110. P. 231—240.
5. Чернявська Л. В. Вільна та спеціальна економічні зони: проблеми понятійного апарату // *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України* : зб. наук. пр. 2009. № 25. С. 246—253.
6. Grubel H. Towards a theory of free economic zones // *Weltwirtschaftliches Archiv*. 1982. № 118 (1). P. 39—61.
7. Ahrens J., Meyer-Baudeck A. Special economic zones: shortcut or roundabout way towards capitalism? // *Intereconomics*. 1995. № 30 (2). P. 87—95.
8. Meng G. Evolutionary model of free economic zones. Different Generations and Structural Features // *Chinese geographical science*. 2005. № 15 (2). P. 103—112.
9. Liuhto K. Special economic zones in Russia – what do the zones offer for foreign firms? // *Electronic publications of pan European Institute*. 2009. № 2. P. 149—164.
10. Tiefenbrun S. U. S. Foreign Trade Zones of the United States, Free-Trade Zones of the World, and their Impact on the Economy // *Journal of International Business and Law*. 2013. № 12 (2). P. 148—222.
11. Меджидов З. У. Зарубежный опыт функционирования особых экономических зон // *Вестник Самарского государственного экономического университета*. 2016. № 1 (135). С. 29—36.
12. Zhukovskaya I. V., Shinkevich A. I., Yalunina E. N., Lushchik I. V., Zhukova M. A., Mokhova G. V., Ostanin L. M. Features of economic zones regulation in terms of economic instability // *International journal of environmental and science education*. 2016. № 18 (11). P. 12787—12801.
13. Sosnovskikh S. Industrial clusters in Russia: the development of special economic zones and industrial parks // *Russian Journal of Economics*. 2017. № 3. P. 174—199.
14. Nallathiga R. Potential of special economic zones in promoting industrial and regional economic development: an analysis // *The Journal of*

Industrial Economics. 2007. № 1 (4). P. 61—77.

15. Шутова О. С. Вільні економічні зони як різновид територіальних податкових звільнень // Часопис Київського університету права. 2013. № 1. С. 157—161.

16. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон : Закон України № 2673-ХІІ від 13.10.1992 р. [чинний] // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 50. Ст. 676.

17. Про концепцію створення спеціальних (вільних) економічних зон в Україні : Постанова Кабінету Міністрів України № 167 від 14.03.1994 р. [втратила чинність]. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/167-94-%D0%BF> (дата звернення: 20.02.2019).

18. Основні показники по спеціальних економічних зонах: інформаційні дані Міністерства економічного розвитку та торгівлі України. URL : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9a321bee-7eaf-48c9-8888-1933f263a96d&title=OsnovniPokaznikiPoSez> (дата звернення: 20.02.2019).

19. Надходження та освоєння інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах та на територіях пріоритетного розвитку України за інвестиційними проектами у 2010 р. : стат. бюлет. / Державний комітет статистики України. Київ, 2011. 214 с.

20. Бобух І. М. Становлення і функціонування спеціальних економічних зон в Україні : автореф. дис. наук. ст. канд. екон. наук : спец. 08.10.01 “Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка” / НАН України. Київ, 2003. 20 с.

21. Кіндзерський Ю. В. Можливості спеціальних економічних зон у контексті міжрегіонального вирівнювання та розвитку депресивних територій // Економіка України. 2016. № 1. С. 52—71.

22. Там само. С. 52—71.

23. Геєць В. М., Семиноженко В. П. Спеціальні економічні зони: “чорні діри” чи точки економічного зростання? 2006. URL : https://dt.ua/economics/spetsialni_ekonomichni_zoni_chorni_diri_chi_tochki_ekonomichnogo_zrostannya.html (дата звернення: 20.02.2019).

24. Надходження та освоєння інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах...

25. Єгорова О. О. Спеціальні економічні зони України: результати, проблеми та перспективи // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. № 5. Ч. 1. С. 167—173. (Серія: Економічні науки).

26. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України : стат. зб. / Державна служба статистики України. Київ, 2016. 44 с.

Статтю подано: 29.03.2019

Статтю схвалено: 11.04.2019

Fedorchak Olga Vasylivna

*PhD in Public Administration, Associate Professor, Senior Lecturer of the
Department of Public Administration, Lviv Regional Institute of Public
Administration, National Academy of Public Administration,
Office of the President of Ukraine
ORCID: 0000-0001-9965-5135
e-mail: olya.fedorchak@gmail.com*

PUBLIC ASSISTANCE IN THE DEVELOPMENT OF SPECIAL ECONOMIC ZONES IN UKRAINE

Problem setting. Ukraine has suffered enormous economic losses in recent years. The intense decline in key macroeconomic indicators, the collapse of production and the physical destruction of industry in the occupied territories, the high proportion of depressed regions, the rapid decrease in the inflow of foreign investment and the deterioration of the investment climate induce to look for new instruments of economic growth. In world practice, the special economic zones are the powerful instruments for economic growth. Today, the world has about 4,000 special economic zones in 135 countries, which account for more than 70 million jobs. Creation of special economic zones can stimulate investment inflows and accelerate the development of a country. Despite this Ukrainian authorities don't use the special economic zones. It is unclear, why Ukraine, with its huge need for foreign investment, categorically renounces of using these instruments of investment attraction which are used all over the world. Considering this, the public support of the special economic zones development in Ukraine is relevant.

Recent research and publications analysis. An important contribution to the study of special economic zones was made by: J. Ahrens, L. Benovska, I. Bobukh, V. Borshchevskyi, L. Cherniavska, M. Tsizaryk, S. Ezmale, N. Hrubel, V. Heiets, Yu. Kindzerskyi, K. Likhto, Z. Medzhydov, H. Meng, R. Nallathiha, V. Panov, O. Popovych, K. Redko, M. Shtan, O. Shutova, V. Sidliar, S. Sosnovskykh, S. Tiefenbrun, V. Tkachenko, V. Vasenko, O. Yehorova, I. Zhukovska and others.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem. The analysis of literature on this problem has shown that there is no unity of opinion among the scientists regarding the feasibility of the special economic zones restoration in Ukraine. The purpose of the article is to reveal the essence and classification of special economic zones, analyze the international and domestic experience of their functioning, to identify the problems of their operating and to formulate proposals for their restoration in order to improve the investment climate in Ukraine.

Paper main body. It is generally accepted that special economic zones are territories within the state on which special conditions of the business and trade activities are introduced that differ from conditions which operate on the rest of

the territory. At the moment in the world practice there is no generally accepted typology of special economic zones. We distinguish the following types of special zones: 1) trade zones which are created for foreign trade intensification; 2) industrial zones which are created for production activity stimulation; 3) service zones which are created to support companies providing financial, tourist and other services; 4) scientific zones which are created for scientific research activation; 5) comprehensive zones which combine the elements of different types of the above mentioned zones.

The purpose of creating special economic zones depends on the economic development of the countries where they are created. In industrialized countries such zones are created to revitalize small and medium-sized businesses in depressed areas. The developing countries create special economic zones for the purpose of attracting foreign investment.

Ukraine also has experience in creating special economic zones. During the period 1998 – 2000 eleven such zones were created in Ukraine. Among the methodological gaps that occurred when creating Ukrainian special economic zones we can distinguish the following: wrong location placement of special economic zones; large number of priority of activities in zones; different tax benefits for different zones; large barriers to entry investment in zones; undeveloped infrastructure in zones. The current government has all levers to solve these problems and restore the functioning of special economic zones in Ukraine.

Conclusions of the research and prospects for further studies. The results of the research presented in the article confirm that special economic zones are a powerful mechanism of accelerated economic development that has been successfully applied in the world. But in Ukraine the process of functioning of special economic zones was ineffective. The current authorities can prevent the emergence of problems in the operation of such zones and restore their functioning in Ukraine. The use of special economic zones can play a stimulating role in the business environment activation and investment attraction in Ukraine.

In the further research we plan to study in detail the industrial parks and clusters in order to improve the investment climate in Ukraine.

Key words: public administration; investment policy; investments; special economic zones.

References

1. Pidorycheva, I. Yu. (2017). SEZam ne vidkryetsia? *ZN*, Vol. 1130. URL : <https://dt.ua/macrolevel /sezam-ne-vidkriyetsya-pro-svitoviy-dosvid-vikoristannya-specialnih-ekonomichnih-zon-ta-umovi-za-yakih-yih-instrumentariy-mozhe-stati-pridatnim-dlya-vikoristannya -i-v-ukrayini-html> [in Ukrainian].
2. Panov, V. O. (2016). Chomu v Ukraini boiatsia vidrodzhuvaty SEZ? *Forbes*. URL : <http://forbes.net.ua /ua/opinions/1414624-chomu-v-ukrayini-boiyatsya-vidrodzhuvati-sez> [in Ukrainian].

3. Csiszarik, M. (2005). Some specific features of European free economic zones. *European Integration Studies*, Vol. 4(1), pp. 43-52.
4. Ezmale, S., Rimsane, I. (2014). Promoting the plurilingual awareness in business environment: case of Rezekne Special Economic Zone. *Procedia. Social and Behavioral Sciences*, Vol. 110, pp. 231-240.
5. Cherniavska, L. V. (2009). Vilna ta spetsialna ekonomichni zony: problemy poniatinoho aparatu. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy*, Vol. 25, pp. 246-253 [in Ukrainian].
6. Grubel, H. (1982). Towards a theory of free economic zones. *Weltwirtschaftliches Archiv*, Vol. 118(1), pp. 39-61.
7. Ahrens, J., Meyer-Baudeck, A. (1995). Special economic zones: shortcut or roundabout way towards capitalism? *Intereconomics*, Vol. 30 (2), pp. 87-95.
8. Meng, G. (2005). Evolutionary model of free economic zones. Different Generations and Structural Features. *Chinese geographical science*, Vol. 15(2), pp. 103-112.
9. Liuhto, K. (2009). Special economic zones in Russia – what do the zones offer for foreign firms? *Electronic publications of pan European Institute*, Vol. 2, pp. 149-164.
10. Tiefenbrun, S. (2013). U. S. Foreign Trade Zones of the United States, Free-Trade Zones of the World, and their Impact on the Economy. *Journal of International Business and Law*, Vol. 12(2), pp. 148-222.
11. Medzhidov, Z. U. (2016). Zarubezhnyj opyt funkcionirovaniya osobykh jekonomicheskikh zon. *Vestnik Samarskogo gosudarstvennogo jekonomicheskogo universiteta*, Vol. 1(135), pp. 29-36 [in Russian].
12. Zhukovskaya, I. V., Shinkevich, A. I., Yalunina, E. N., Lushchik, I. V., Zhukova, M. A., Mokhova, G. V., Ostanin, L. M. (2016). Features of economic zones regulation in terms of economic instability. *International journal of environmental and science education*, Vol. 18 (11), pp. 12787-12801.
13. Sosnovskikh, S. (2017). Industrial clusters in Russia: the development of special economic zones and industrial parks. *Russian Journal of Economics*, Vol. 3, pp. 174-199.
14. Nallathiga, R. (2007). Potential of special economic zones in promoting industrial and regional economic development: an analysis. *The Journal of Industrial Economics*, Vol. 1 (4), pp. 61-77.
15. Shutova, O. S. (2013). Vilni ekonomichni zony yak riznovyd terytorialnykh podatkovykh zvilnen. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, Vol. 1, pp. 157-161 [in Ukrainian].
16. Pro zahalni zasady stvorennia i funktsionuvannia spetsialnykh (vilnykh) ekonomichnykh zon. № 2673. (1992) [in Ukrainian].
17. Pro kontseptsiiu stvorennia spetsialnykh (vilnykh) ekonomichnykh zon v Ukraini. № 167. (1994) [in Ukrainian].
18. *Osnovni pokaznyky po spetsialnykh ekonomichnykh zonakh*. URL : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9a321bee-7eaf-48c9->

8888-1933f263a96d&title=OsnovniPokaznikiPoSez [in Ukrainian].

19. *Nadkhodzhennia ta osvoinnia investytsii u spetsialnykh (vilnykh) ekonomichnykh zonakh ta na terytoriiakh priorytetnoho rozvytku Ukrainy za investytsiinomy proektamy u 2010 rotsi.* (2011). Kyiv. 214 p. [in Ukrainian].

20. Bobukh, I. M. (2003). *Stanovlennia i funktsionuvannia spetsialnykh ekonomichnykh zon v Ukraini.* (Candidate's thesis). NAN Ukrainy. Kyiv [in Ukrainian].

21. Kindzerskyi, Yu. V. (2016). *Mozhlyvosti spetsialnykh ekonomichnykh zon u konteksti mizhrehionalnoho vyrivniuvannia ta rozvytku depresyvnnykh terytorii.* *Ekonomika Ukrainy*, Vol. 1, pp. 52-71 [in Ukrainian].

22. Ibid. pp. 52-71.

23. Heiets, V. M., Semynozhenko, V. P. (2006). *Spetsialni ekonomichni zony: "chorni diry" chy tochky ekonomichnoho zrostannia?* URL : https://dt.ua/economics/spetsialni_ekonomichni_zoni_chorni_diri_chi_tochki_ekonomichnogo_zrostannya.html [in Ukrainian].

24. *Nadkhodzhennia ta osvoinnia investytsii u spetsialnykh (vilnykh) ekonomichnykh zonakh...*

25. Yehorova, O. O. (2014). *Spetsialni ekonomichni zony Ukrainy: rezultaty, problemy ta perspektyvy.* *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, Vol. 5, Ch. 1, pp. 167-173 [in Ukrainian].

26. *Investytsii zovnishnoekonomichnoi diialnosti Ukrainy.* (2016). Kyiv. 44 p. [in Ukrainian].

Paper submitted: 29.03.2019

Paper accepted: 11.04.2019

Цитування: Федорчак О. В. Державне сприяння розвитку спеціальних економічних зон в Україні // Демократичне врядування: наук. вісн. Вип. 1(23) / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2019. URL : www.dv.lvivacademy.com. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.23.2019.181485>).

Citation: Fedorchak, O. V. (2019). *Derzhavne spriannia rozvytku spetsialnykh ekonomichnykh zon v Ukraini.* *Democratic governance*, Issue 1(23). URL : www.dv.lvivacademy.com. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.23.2019.181485>).